

Maria Gabryś*

**ZNACZENIE BANKÓW W FINANSOWANIU
OCHRONY ŚRODOWISKA W POLSCE
NA PRZYKŁADZIE BANKU
OCHRONY ŚRODOWISKA S.A.**

**MEANING OF BANKS IN THE ENVIRONMENTAL
PROTECTION FINANCE IN POLAND,
GIVEN THE EXAMPLE OF BANK
OCHRONY ŚRODOWISKA S.A.**

Summary

The provision of funds to finance environmental projects in Poland by banks is a relatively new, although fast developing, activity in the financial markets. This system is based on (national, provincial, county and municipal) institutional environment protection and water management funds completed with international aid resources. Banks cooperate with such funds by treating environmental actions as a market where they may expand their lending business. The participation of commercial banks in the finance of environmental projects is a global trend constituting a challenge for banks in Poland, as well, which mostly determines their strategic economic decisions. Performing a function as a middleman banks guarantee themselves notable benefits with relatively small level of risk so they readily create offers which attract investors.

The purpose of this article is to describe the role of commercial banks in financing investments concerning environmental protection in Poland. We argue that the banking sector in Poland still plays a small role in the finance of environmental protection and there is necessity to stimulate banks into action in this economic issue in 2007-2013.

The article is composed of three chapters. The first chapter describes banking services offered to investors in the environmental protection sector, including the type, function and financial consequences thereof for banks. The

* mgr, Studium Doktoranckie Akademii Ekonomicznej w Krakowie.

second chapter analyses and assesses bank sources of environmental project finance in Poland in 1997-2005. The third chapter presents the detailed analysis and evaluation of the offer of BOŚ SA relating to the protection of natural environment in Poland in the analysed period. The paper is based on literature on environmental protection in Poland, press articles, current legal acts.

1. Uwagi wstępne

Udostępnianie przez banki środków na finansowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska w Polsce to stosunkowo nowy, lecz szybko rozwijający się obszar działalności na rynkach finansowych. Podstawę tego systemu stanowią instytucjonalne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (narodowy, wojewódzkie, powiatowe i gminne) uzupełnione o środki pochodzące z pomocy zagranicznej. Z funduszami współdziałają banki, traktując zadania z zakresu ochrony środowiska jako dobrze rokujący rynek do ich ekspansji kredytowej. Udział banków komercyjnych w finansowaniu inwestycji proekologicznych jest tendencją globalną, stanowiącą wyzwanie także dla banków w Polsce, przez co w dużym stopniu determinuje ich strategiczne decyzje ekonomiczne. Pełniąc rolę pośrednika banki zapewniają sobie wymierne korzyści przy relatywnie niewielkim poziomie ryzyka, dlatego chętnie tworzą oferty przyciągające inwestorów.

Celem tego artykułu jest ukazanie roli banków komercyjnych w finansowaniu inwestycji z zakresu ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce. Tezą pracy jest stale niewielkie znaczenie sektora bankowego i konieczność aktywizacji banków w tym zakresie, w perspektywie lat 2007-2013.

Niniejszy artykuł składa się z trzech części. Część pierwsza zawiera identyfikację usług bankowych skierowanych dla inwestorów w ochronie środowiska z uwzględnieniem ich rodzaju, funkcji i konsekwencji finansowych dla banków. W części drugiej dokonano analizy i oceny bankowych źródeł finansowania ochrony środowiska w Polsce w latach 1997-2005. Część trzecia podejmuje szczegółową analizę i ocenę oferty BOŚ S.A. przeznaczonej na ochronę środowiska naturalnego w Polsce w badanym okresie. Źródłami wykorzystanymi w pracy są: literatura o tematyce ochrony środowiska w Polsce, artykuły prasowe, obowiązujące akty prawne.

2. Identyfikacja proekologicznych produktów bankowych

Ochrona środowiska w polskim prawie oznacza podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiających zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej. Ochrona ta polega na racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, prze-

ciwdziałaniu zanieczyszczeniom, przywracaniu elementów przyrodniczych do właściwego stanu [Ustawa 2007].

Mając na uwadze konieczność realizacji zobowiązań podjętych przez Polskę w zakresie ochrony środowiska wyszczególniono źródła finansowania inwestycji z zakresu ochrony środowiska [Informator 2006]: Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wojewódzkie, powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, budżet centralny, budżety JST oraz środki agencji państwowych, fundacje i inne źródła prywatne, fundusze unijne, pomoc zagraniczna, środki własne przedsiębiorstw. Z funduszami współdziałają banki [Kryk 2001, s.250], które traktują zadania z zakresu ochrony środowiska jako dobrze rokujący rynek ich ekspansji kredytowej. Banki udzielają kredytów: ze środków powierzonych, ze środków z dopłatą do oprocentowania przez instytucje zewnętrzne, ze środków własnych (zwykle na zasadach komercyjnych).

Forma finansowania przedsięwzięć ochrony środowiska w Polsce uzależniona jest od źródła pochodzenia środków pieniężnych, co zaprezentowane zostało w tabeli 1.

Tabela 1. Źródła finansowania przedsięwzięć ochrony środowiska w Polsce

Źródło pochodzenia środków pieniężnych	Forma finansowania przedsięwzięcia
Przedsiębiorstwa	- zysk zatrzymany - wpływy z emisji akcji, obligacji - dochody z tytułu sprzedaży udziałów w obcych spółkach
Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	- dotacje - niskooprocentowane pożyczki, - umorzenia części kwoty pożyczki - dopłaty do kredytów preferencyjnych - zakup akcji lub udziałów w spółkach podejmujących przedsięwzięcia proekologiczne
Jednostki samorządowe	- wpływy z podatków - wpływy z emisji obligacji
Budżet państwa	- dotacje i subwencje - ulgi i zwolnienia podatkowe
Banki	- kredyty komercyjne ze środków własnych banku - kredyty komercyjne ze środków powierzonych - kredyty preferencyjne ze środków własnych banku z dopłatą do oprocentowania od innych instytucji finansowych np. funduszy ekologicznych
Fundusze inwestycyjne	- udziały kapitałowe w przedsięwzięciach proekologicznych
Zagraniczne instytucje finansowe	- ekokonwersja - granty i darowizny - pożyczki i kredyty preferencyjne - kredyty komercyjne - udziały kapitałowe w przedsięwzięciach proekologicznych

Źródło: M. Kożuch, *Rynkowe źródła finansowania ochrony środowiska w Polsce*, „Zeszyty Naukowe AE Kraków” 2004, nr 668.

Spośród wielu form finansowania inwestycji proekologicznych, oprócz kapitałów własnych, najbardziej rozpowszechnione są pożyczki preferencyjne oraz kredyty bankowe, które podlegając spłacie wymuszają racjonalne wykorzystanie środków.

Finansowanie ochrony środowiska można najogólniej przedstawić jako zastosowanie czterech podstawowych grup metod (lub ich kombinacji) [red. Fiedor 2002, s.329]: środki własne inwestorów, zobowiązania finansowe (kredyty, pożyczki, obligacje, leasing), udziały kapitałowe (akcje i udziały w spółkach), dotacje. Mogą one występować łącznie.

Podmioty gospodarcze, angażując się w inwestycje proekologiczne i poszukując środków na ich realizację, w coraz większym stopniu korzystają z kredytów bankowych, które obok preferencyjnych pożyczek z funduszy ekologicznych są jednym z głównych źródeł zasilania.

Podstawową ustawą regulującą działalność bankową w Polsce jest prawo bankowe [Ustawa 2002], którego znajomość ma fundamentalne znaczenie w procesach kredytowania wszelkiej działalności, w tym także ochrony środowiska. Prawo bowiem określa możliwe usługi bankowe dostępne dla inwestorów, zasady ich pozyskiwania, a także preferencje związane z określoną formą finansowania. Prawo określa również relacje danej dziedziny finansowania z innymi regulacjami, w tym także obecnie z dyrektywami i normami UE.

Ekologiczny aspekt działalności banków komercyjnych sprecyzowany został w deklaracji „Bankowość i środowisko” (Banking and Environment) opracowanej pod auspicjami ONZ, United Nations Environmental Programme (UNEP)², United Nations Development Programme (UNDP)³ i Komisji Wspólnot Europejskich. W 1994 r. deklarację podpisało 14 polskich banków [Borys 2006, s.67].

W polskim systemie bankowo-finansowym banki komercyjne angażują się w kredytowanie inwestycji związanych głównie z modernizacją i rozbudową polskiego przemysłu. Działalność kredytowa banków komercyjnych w zakresie ochrony środowiska zorientowana jest na kredytowanie inwestycji związanych bezpośrednio z ochroną środowiska w sferze: ochrony wód, atmosfery, gospodarczego wykorzystania odpadów. W swych ofertach banki coraz częściej wprowadzają linie kredytowe na dofinansowanie inwestycji związanych z oszczędnym zużywaniem energii.

Finansowanie przez banki komercyjne w Polsce projektów związanych z ochroną środowiska może odbywać się ze środków własnych banku, ze środków powierzonych lub też z funduszy własnych banku z dopłatą do oprocentowania ze środków zewnętrznych. Zestawienie źródeł finansowania i produktów

2 Agenda ONZ powołana rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 2997 z 16 grudnia 1972 r. w celu koordynowania działań ONZ w zakresie ochrony środowiska i stałego monitorowania stanu środowiska na świecie.

3 Agenda ONZ powstała w 1966 r., która tworzy globalną sieć na rzecz rozwoju.

na finansowanie ochrony środowiska oferowanych przez banki w 2005 roku przedstawiono w tabeli 2.

Kredyt z funduszy własnych banku na działalność ochronną jest zazwyczaj kredytem komercyjnym [Górka, Poskrobko, Radecki 2001, s.180], gdzie projekty proekologiczne rozpatrywane są na równi z innymi możliwościami inwestycyjnymi banku. Kredyt ze środków finansowych udostępnionych przez instytucje zewnętrzne (np. AR i MR, EFRWP – Counterpart Fund) przyznawany jest najczęściej na wcześniej uzgodnionych warunkach. Prowizja banku jest ceną za administrowanie przekazanymi środkami.

Kredyt z funduszy własnych banku z dopłatą do oprocentowania ze źródeł zewnętrznych jest otwierany z użyciem środków finansowych, będących w posiadaniu banku. Jest on przeznaczany na cele ustalone z instytucją zewnętrzną wspierającą tę ofertę. Dzięki dopłatom do oprocentowania kredyt staje się bardziej atrakcyjny dla potencjalnych inwestorów, zainteresowanych finansowaniem projektów związanych z ochroną środowiska [Famielec 2005, s.68].

Tabela 2. Rodzaje produktów na finansowanie ochrony środowiska oferowanych przez banki w Polsce w 2005r.

Źródło finansowania	Rodzaj produktu bankowego
Bank Gospodarstwa Krajowego	<ul style="list-style-type: none"> - premia termomodernizacyjna ze środków zewnętrznych (Krajowy Fundusz Termomodernizacyjny), - poręczenia kredytowe (pożyczkowe), - kredyt z funduszy własnych banku,
Bank Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych S.A.	<ul style="list-style-type: none"> - kredyt na realizację długofalowych projektów ekologicznych,
Bank Ochrony Środowiska S.A.	<ul style="list-style-type: none"> - kredyt na zakup lub montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska, - kredyt na przedsięwzięcia inwestycyjne na terenach wiejskich w zakresie agroturystyki (ze środków FERWP-Counterpart Fund), - kredyt na przedsięwzięcia z zakresu termomodernizacji, - kredyt dla firm realizujących inwestycje w formule „Trzeciej strony”, - kredyty zbiorowe na zaopatrzenie w wodę wsi i miast do 10 tys. mieszkańców (ze środków
FERWP - Counterpart Fund),	<ul style="list-style-type: none"> - kredyt na instalacje gazowe w wiejskich obiektach użyteczności publicznej (ze środków Fundacji „Polska Wieś 2000” im. Macieja Rataja), - kredyty udzielane we współpracy z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, - kredyt z funduszy własnych banku,

Źródło finansowania	Rodzaj produktu bankowego
Bank BPH S.A.	- kredyt inwestycyjny z premią termomodernizacyjną, - kredyt z funduszy własnych banku,
Bank Współpracy	- kredyt termomodernizacyjny
Europejski Bank Inwestycyjny (EIB)	- kredyt z funduszy własnych banku,
Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju	- kredyt z funduszy własnych banku,
Gospodarczy Bank Wielkopolski S.A.	- kredyt inwestycyjny z premią termomodernizacyjną, - kredyt z funduszy własnych banku,
HypoVereinsbank Bank Hipoteczny S.A.	- kredyt z funduszy własnych banku,
ING Bank Śląski S.A.	- kredyt inwestycyjny na realizację przedsięwzięć termomodernizacyjnych, - kredyt dla rolnictwa z kapitałów powierzonych (AR i MR), - kredyt z funduszy własnych banku,
Kredyt Bank S.A.	- kredyt na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego, - kredyt z funduszy własnych banku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Źródła i zasady finansowania ochrony środowiska w Polsce*, Informator, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 2005, s.143-186.

Banki udzielają kredytów na sfinansowanie inwestycji o charakterze proekologicznym lub zapobiegających degradacji środowiska. W dużej części są to kredyty komercyjne, aczkolwiek coraz więcej inwestycji realizowanych jest z wykorzystaniem środków, które zostają częściowo umarżane po zrealizowaniu inwestycji lub charakteryzują się niskim oprocentowaniem wynikającym z dopłat ze źródeł zewnętrznych przy udziale środków budżetowych.

Źródłem finansowania inwestycji mogą być także kredyty z linii kredytowych obsługujących uzgodnione programy Banku Światowego lub Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju.

Banki komercyjne pełnią istotną rolę w udostępnianiu kredytów konsorcjalnych, wchodząc w tym celu w porozumienia finansowe z innymi partnerami kapitałowymi. Konsorcja takie zapewniają finansowanie dużych, kapitałochłonnych inwestycji, zwłaszcza w sektorze energetycznym i ciepłowniczym, które przekraczają możliwości finansowe pojedynczego banku.

3. Analiza i ocena bankowych źródeł finansowania ochrony środowiska w Polsce w latach 1997-2005

Kredyty i pożyczki bankowe stanowią zwrotne źródło finansowania przedsięwzięć proekologicznych. Inwestorzy mogą uzyskać środki z banków na finansowanie inwestycji w ochronie środowiska w ramach: ogólnych linii kredytów inwestycyjnych na warunkach komercyjnych, specjalnych linii kredytowych na sfinansowanie inwestycji proekologicznych na zasadach komercyjnych, kredytów i pożyczek preferencyjnych. Mogą oni również finansować te inwestycje środkami pochodzącymi z kredytów, do których nie udziela się dopłat, ale których warunki spłaty są korzystniejsze od pozostałych kredytów inwestycyjnych, gdyż środki udostępniane przez bank kredytujący pochodzą z linii kredytowych innego banku o niższym oprocentowaniu.

Preferencyjny charakter kredytów, wyrażający się przede wszystkim niższym niż komercyjna stopa oprocentowaniem, jest wynikiem współpracy z partnerami, dysponującymi środkami na finansowanie ochrony środowiska.

Wśród kredytów i pożyczek preferencyjnych służących finansowaniu inwestycji proekologicznych najbardziej dostępną formą wsparcia dla inwestorów jest kredyt termomodernizacyjny [Michalak, 2006]. Takie kredyty są udzielane przez banki komercyjne przy współpracy z Bankiem Gospodarstwa Krajowego, w którym istnieje specjalny Fundusz Termomodernizacyjny. Dzięki fundusze można uzyskać pomoc w formie premii termomodernizacyjnej, która stanowi źródło spłaty 25% zaciągniętego kredytu. Trzeba jednak przy tym spełnić wiele wymagań (wysokość kredytu do 80% kosztów inwestycji, okres spłaty do 10 lat, ustawowo określona miesięczna rata spłaty itd.). Warunkiem otrzymania premii termomodernizacyjnej jest przedstawienie audytu energetycznego, który ma wykazać czy oszczędności na ogrzewaniu pokryją koszty pożyczki.

Udział kredytów i pożyczek bankowych w finansowaniu wydatków inwestycyjnych na ochronę środowiska w latach 1997-2005 wynosił od 7,6% do 16,5%. Łączna wartość kredytów i pożyczek bankowych w badanym okresie zmniejszyła się z ok. 1200 mln zł w 1997 r. do ok. 455 mln zł w 2005 r. Udział bankowych źródeł w finansowaniu wydatków inwestycyjnych na gospodarkę wodną w tym samym okresie wahał się w granicach 1,9-5,7 %, co wynosiło ok. 34 mln zł w roku 1999 i 112 mln zł. w roku 2004. Tendencje te prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Udział kredytów i pożyczek bankowych w finansowaniu wydatków inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w Polsce

Wyszczególnienie	Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska ogółem (w mln zł)	Udział kredytów i pożyczek (w tym bankowych) w wydatkach inwestycyjnych na ochronę środowiska (w %)	Wydatki inwestycyjne na gospodarkę wodną ogółem (w mln zł)	Udział kredytów i pożyczek (w tym bankowych) w wydatkach inwestycyjnych na gospodarkę wodną (w %)
1997	7 354,2	16,5	1 783,5	3,5
1998	9 018,7	12,5	1 748,2	2,7
1999	8 584,9	12,9	1 766,7	1,9
2000	6 570,3	11,7	1 652,7	4,1
2001	6 168,9	12,1	1 315,1	4,1
2002	5 027,1	12,3	1 440,1	4,2
2003	5 141,4	13,9	1 698,6	3,6
2004	5 337,4	8,3	1 970,5	5,7
2005	5 986,5	7,6	1 715,8	4,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ochrona Środowiska*, GUS, Warszawa 2003, s.386 i 2006, s.404.

W tabeli 4 przedstawiono kierunki wykorzystania kredytów i pożyczek bankowych w latach 2002 i 2005. Środki na inwestycje proekologiczne były przeznaczane przede wszystkim na ochronę powietrza i ochronę wód.

Tabela 4. Kierunki wykorzystania kredytów i pożyczek bankowych na sfinansowanie przedsięwzięć w ochronie środowiska w Polsce w latach 2002 i 2005

Kierunki inwestowania	2002		2005	
	w tys. zł	w %	w tys. zł	w %
Ogółem	1 130 433,6	100,00	455 166,9	100,00
Ochrona wód	253 117,3	22,39	254 421,5	55,90
Ochrona powietrza	692 146,5	61,23	114 553,1	25,17
Ochrona powierzchni ziemi	166 007,5	14,68	213,6	0,04
Ochrona bioróżnorodności i krajobrazu	-	-	-	-
Ochrona środowiska przed hałasem i wibracjami	7 111,4	0,63	4 650,2	1,02
Ochrona przed promieniowaniem	-	-	-	-
Oszczędzanie energii	12 050,9	1,07	38 992,7	8,67

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ochrona Środowiska*, GUS, Warszawa 2003, s.392-396 i 2006, s.457-458.

W nadchodzącej perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2007-2013 przewiduje się kilkukrotne zwiększenie środków pomocowych przeznaczonych dla Polski na przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska. Oznacza to zwiększenie obowiązków i odpowiedzialności za sprawną obsługę beneficjentów i wykorzystanie wszystkich dostępnych środków unijnych. Będzie to także wyzwanie dla banków komercyjnych, których środki mogą okazać się niezbędne dla zapewnienia udziału własnego w inwestycjach finansowanych z funduszy unijnych. Dlatego też banki sukcesywnie rozszerzają oferty produktów o nowe instrumenty. W najbliższym czasie działania te powinny być jeszcze bardziej intensywne, by zahamować spadek udziału kredytów bankowych w strukturze nakładów inwestycyjnych, który miał miejsce w latach 1998-2005, co obrazuje tabela 3.

Szczególną rolę w skuteczności sprzedaży kredytów na finansowanie przedsięwzięć proekologicznych odgrywają kadry banku zajmujące się ekologiczną oceną projektów inwestycyjnych. Banki posiadające odpowiednich specjalistów mogą zaoferować kompleksową obsługę, poradę oraz pełną informację w zakresie możliwości uzyskania środków na działania związane z ochroną środowiska, co jest szczególnie ważne w obliczu wysokiej konkurencji na rynku usług bankowych. Na wyróżnienie zasługuje pod tym względem Bank Ochrony Środowiska S.A., który w ramach swojej struktury organizacyjnej wydzielił pion ekologiczny.

4. Analiza i ocena oferty usług bankowych Banku Ochrony Środowiska S.A. dla ochrony środowiska w latach 1997-2005

Szczególną rolę na rynku kredytów na inwestycje proekologiczne odgrywa Bank Ochrony Środowiska S.A., który oferuje najwięcej środków finansowych w formie preferencyjnych kredytów i dysponuje zróżnicowaną ofertą dla prywatnych i instytucjonalizowanych inwestorów, planując inwestycje w różnych regionach Polski i w obrębie różnych obszarów środowiska. BOŚ S.A. posiada wyspecjalizowaną kadrę do oceny projektów ekologicznych i korzysta ze specjalnych zasad współpracy z funduszem narodowym.

Kredyty na działania proekologiczne, udzielane przez BOŚ S.A., można podzielić na trzy grupy:

1. kredyty komercyjne – udzielane na warunkach rynkowych, a zatem zbliżone do kredytów oferowanych przez inne banki, choć często zawierające elementy wykraczające poza standardową ofertę,
2. kredyty preferencyjne, których największą zaletą jest niższe od rynkowego oprocentowanie, uzyskiwane dzięki współpracy Banku z innymi instytucjami finansowymi,

3. kredyty konsorcjalne [Wujec, 2006] – angażujące środki banku oraz innych instytucji finansowych, w celu złagodzenia warunków kredytowych dla klienta lub zmniejszenia ryzyka kredytowego banku.

W ramach współpracy banku z Fundacją Rozwoju Wsi Polskiej „Counterpart Fund” oferuje klientom korzystne kredyty na budowę, modernizację i remont dróg publicznych na terenach zamiejskich, na zaopatrzenie w wodę wsi i miast liczących do 10 tys. mieszkańców oraz na przedsięwzięcia z zakresu szeroko pojętej agroturystyki.

Oferta banku zawiera także szereg innych kredytów w oparciu o środki własne, charakteryzujących się atrakcyjniejszymi od standardowych warunkami, jak: kredyty na przedsięwzięcia termomodernizacyjne, kredyty na zakup i montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska, kredyty na realizację przedsięwzięć proekologicznych w formule trzeciej strony, udzielane realizatorom zadań bez angażowania środków własnych inwestora.

Odrębną grupę stanowią kredyty udzielane we współpracy z bankami zagranicznymi. Obecnie BOŚ S.A. współpracuje z czterema bankami: Kreditanstalt für Wiederaufbau, Nordic Investment Bank, Europejskim Bankiem Inwestycyjnym, Bankiem Rozwoju Rady Europy, udzielając samorządom i przedsiębiorcom długoterminowych, o wysokiej kwocie kredytów denominowanych (w EURO) i złotych.

Wejście Polski do struktur UE i wynikająca z tego dostępność unijnych środków pomocowych dla polskich przedsiębiorców stała się impulsem do utworzenia w banku tzw. oferty europejskiej, w ramach której oferuje on: kredyty pomostowe, udzielane na okres realizacji inwestycji, do momentu refundacji wydatków z dotacji unijnej oraz

kredyty uzupełniające, służące zbilansowaniu środków na realizację przedsięwzięcia. Oferta obejmuje również pomoc w zakresie: identyfikacji możliwości uzyskania dotacji, doradztwa oraz przygotowania wniosku o dotację (we współpracy z firmami partnerskimi), opracowania sposobu finansowania, najlepiej spełniającego oczekiwania inwestora pod względem długości okresu kredytowania, harmonogramu wypłat i spłat, okresu karencji, oprocentowania i zabezpieczenia kredytu.

Istotne miejsce w ofercie Banku zajmują zadania z zakresu racjonalnego wykorzystania energii, a udzielane w tym zakresie kredyty dotyczą m.in. modernizacji systemów ciepłowniczych i sieci centralnego ogrzewania, energooszczędnej modernizacji oświetlenia, zakupu i montażu energooszczędnego wyposażenia, wykorzystania odnawialnych źródeł energii, termomodernizacji budynków, energoefektywnościowych przedsięwzięć realizowanych w formule trzeciej strony.

W przypadkach wykraczających poza ramy określone ustawą Bank Ochrony Środowiska S.A. proponuje kredyty o preferencyjnym oprocentowaniu,

udzielane w ramach linii ze środków NFOŚ i GW, przeznaczone na termomodernizację budynków.

W ramach współpracy z Wojewódzkimi Funduszami Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej BOŚ S.A. oferuje mieszkańcom województw: kujawsko-pomorskiego, śląskiego, małopolskiego i mazowieckiego również inne formy preferencyjnego kredytowania zadań o charakterze termomodernizacji.

Podstawowym, dostępnym w banku preferencyjnym kredytem na przedsięwzięcia służące ograniczeniu zużycia energii w procesach produkcyjnych jest kredyt udzielany w ramach dwóch linii ze środków NFOŚ i GW: na zadania z zakresu czystszej produkcji i na ograniczenie zużycia energii elektrycznej.

BOŚ S.A. proponuje także kredyty udzielane w ramach porozumień z dystrybutorami urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska. Kredyty te mają zastosowanie dla różnorodnych zadań proekologicznych, również inwestycji zmierzających do poprawy efektywności energetycznej. Ich zaletą jest możliwość uzyskania kredytu w wysokości pokrywającej pełny koszt zakupu i montażu urządzeń.

W ofercie Banku Ochrony Środowiska S.A. znajduje się szereg innych kredytów na zadania proekologiczne, których zakres wykracza daleko poza zagadnienia związane z racjonalną gospodarką energią. Są to inwestycje z dziedziny ochrony wód i gospodarki wodnej (budowa małych i przydomowych oczyszczalni ścieków, kanalizacji sanitarnej, stacji uzdatniania wody), inwestycje z zakresu zagospodarowania odpadów, ograniczenie hałasu, budowa ścieżek rowerowych, ograniczenie emisji spalin z silników pojazdów komunikacji zbiorowej, hermetyzacja przeładunku i dystrybucji paliw, a także wiele zadań rozpatrywanych w trybie indywidualnym.

BOŚ S.A. jest ważnym ogniwem zarówno krajowego systemu finansowania ochrony środowiska, jak i sektora bankowego w Polsce. Realizując politykę w tej sferze umożliwia wykorzystanie instrumentów bankowych do racjonalnego finansowania przedsięwzięć proekologicznych, z jednoczesnym korzystnym zagospodarowaniem czasowo wolnych środków. Kredyty banku stanowią coraz większy odsetek w strukturze finansowania przedsięwzięć służących ochronie środowiska w Polsce. Jednocześnie oddane do eksploatacji inwestycje zrealizowane z udziałem preferencyjnych kredytów przynoszą widoczne efekty ekologiczne.

W strukturze portfela kredytów proekologicznych banku w latach 1997-2005 dominują kredyty udzielane ze środków i z dopłatami NFOŚ i GW do oprocentowania. Strukturę kredytów proekologicznych udzielonych przez BOŚ S.A. w latach 1997-2005 prezentuje tabela 5.

Tabela 5. Struktura kredytów proekologicznych udzielonych przez BOŚ S.A. w latach 1997-2005

ROK UDZIAŁENIA	WE WSPÓŁPRACY Z NFOŚiGW		WE WSPÓŁPRACY Z WFOŚiGW		WSPÓŁFINANSOWANIE NFOŚiGW (NFOŚiGW/BOŚ S.A.)		ZE ŚRODKÓW FUNDACJI POLSKA WIEŚ 2000		ZE ŚRODKÓW EFRRWP		KREDYTY KOMERCYJNE		RAZEM	
	TYS. ŻŁ	LICZBA	TYS. ŻŁ	LICZBA	TYS. ŻŁ	LICZBA	TYS. ŻŁ	LICZBA	TYS. ŻŁ	LICZBA	TYS. ŻŁ	LICZBA	TYS. ŻŁ	LICZBA
1997	393561	3346	24419	151	294211	4,00	-	-	4027	25	-	-	716218	3526
%	55	95	3	4	41	0,11	-	-	1	1	-	-	100	100
1998	179227	690	52725	1005	4530	2,00	254	9	3464	20	8416	114	248616	1840
%	72	38	21	55	2	0,11	0	0	1	1	3	6	100	100
1999	151626	500	48945	1384	7471	4,00	351	14	210	2	355928	3505	564531	5409
%	27	9	9	26	1	0,07	0	0	0	0	63	65	100	100
2000	99046	297	30062	775	3291	2,00	180	6	2238	15	203751	4571	338568	5666
%	29	5	9	14	1	0,04	0	0	1	0	60	81	100	100
2001	145989	180	15706	601	2480	1,00	-	-	9193	130	209653	3097	383021	4009
%	38	4	4	15	1	0,02	-	-	2	3	55	77	100	100
2002	127566	261	24043	592	22785	3,00	-	-	9382	96	57144	1796	240920	2748
%	53	9	10	22	9	0,11	-	-	4	3	24	65	100	100
2003	64394	111	45776	1020	65000	2,00	-	-	14164	96	97762	1317	287096	2546
%	22	4	16	40	23	0,08	-	-	5	4	34	52	100	100
2004	229795	981	46383	1003	423993	3,00	-	-	12984	73	201351	1226	914506	3286
%	25	30	5	31	46	0,09	-	-	1	2	22	37	100	100
2005	258303	1507	58458	826	284675	4,00	-	-	5911	29	165427	948	772774	3314
%	33	45	8	25	37	0,12	-	-	1	1	21	29	100	100
Razem	1649507	7873	346517	7357	1108436	25,00	785	29	61573	486	1299432	16574	4466250	32344
%	37	24	8	23	25	0,08	0	0	1	2	29	51	100	100

Źródło: Opracowanie Departamentu Projektów Ekologicznych i Obsługi Samorządów BOŚ S.A., *Raport Ekologiczny 2006*, BOŚ S.A., Warszawa 2006, s.20.

W latach 1998-2003 znacznie zmniejszyła się liczba kredytów udzielonych przez BOŚ S.A. we współpracy z NFOŚ i GW. W roku 2004 i 2005 zahamowano tendencję spadkową, przy czym w 2005r. wzrost kredytów jest bardziej zauważalny pod względem liczby udzielonych kredytów niż ich wartości. Wartość kredytów współfinansowanych z NFOŚ i GW w latach 1998-2005 systematycznie rosła, za wyjątkiem roku 2005, gdy wartość wspomnianych kredytów była porównywalna do 1997. Zauważalny jest także spadek ilości udzielanych kredytów komercyjnych przy jednoczesnym wzroście jednostkowej wysokości kredytu.

W 2005r. BOŚ S.A. udzielił 3314 kredytów na przedsięwzięcia proekologiczne w łącznej kwocie 772,8 mln zł, z czego 2366 kredytów preferencyjnych w kwocie 607,4 mln zł. Był to 10% udział w wydatkach inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną. W strukturze kredytów preferencyjnych BOŚ S.A. dominują kredyty współfinansowane przez NFOŚ i GW, ich udział kształtuje się w granicach 37%. Najniższy udział kredytów proekologicznych przypadł na kredyty udzielane z innymi donatorami, np. Europejskim Funduszem Rozwoju Wsi Polskiej.

Kredyty udzielone przez BOŚ S.A. w badanym okresie pozwoliły na zrealizowanie wielu przedsięwzięć proekologicznych, których strukturę zaprezentowano w tabeli 6.

Tabela 6. Struktura inwestycji proekologicznych zrealizowanych w oparciu o kredyty udzielone przez BOŚ S.A. w latach 1997-2005

Wyszczególnienie	Wartość udzielonych kredytów		Liczba udzielonych kredytów	
	mln zł	%	szt.	%
Ochrona atmosfery	17 101	74,90	14 997	84,51
Ochrona wód i gospodarka wodna	4 650	20,36	2 115	11,92
Ochrona powierzchni ziemi	909	3,98	612	3,45
Monitoring i ochrona przyrody i edukacja ekologiczna	173	0,76	22	0,12
Razem	22 833	100	17 746	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Raportu Ekologicznego 2006*, BOŚ S.A., Warszawa 2006, s.20.

Udział udzielonych w latach 1997-2005 przez BOŚ S.A. kredytów w nakładach inwestycyjnych na ochronę środowiska wynosił 75%.

Wśród projektów dofinansowanych przez BOŚ S.A. w latach 1997-2005 najczęściej było inwestycji w dziedzinie ochrony atmosfery. Kredyty udzielone na ten cel stanowiły 74,9% kwoty kredytów proekologicznych ogółem. Inwestycje z zakresu ochrony wód i gospodarki wodnej finansowane były głównie dzięki

nisko oprocentowanym kredytom ze środków i z dopłatami do oprocentowania wnoszonymi przez NFOŚ i GW oraz WFOŚ i GW. Udział tych kredytów w całości kwoty kredytów proekologicznych wyniósł 20,4%. Kredyty udzielone na pozostałe cele związane z ochroną środowiska stanowią 4,7% ogółu kredytów.

5. Uwagi końcowe

Realizacja inwestycji, w tym inwestycji w ochronie środowiska, najczęściej wiąże się z koniecznością angażowania środków zewnętrznych. Poszukiwanie najtańszych źródeł finansowania prowadzi zwykle od dotacji, poprzez preferencyjne kredyty i pożyczki, aż do komercyjnych środków pochodzących z kredytów bankowych. Na tej drodze inwestorzy powinni zwrócić uwagę na ofertę Banku Ochrony Środowiska – banku komercyjnego, który w odniesieniu do przedsięwzięć proekologicznych działa jednak specyficznie, starając się z jednej strony jak najlepiej dopasować swe produkty do potrzeb inwestorów, z drugiej zaś – poprzez ich atrakcyjność – stymulować rynek, realizując równocześnie założenia swojej misji, związanej z finansową obsługą przedsięwzięć służących ochronie środowiska. Odnotowany w latach 1999-2005 spadek udziału kredytów bankowych w strukturze nakładów inwestycyjnych już się nie pogłębia. Nadal jednak przeznaczana się znacznie mniej środków na ekologiczne przedsięwzięcia niż w 1999 roku. Aby doprowadzić stan środowiska w Polsce do oczekiwań Unii Europejskiej, powinniśmy wydawać rocznie na ochronę środowiska ok. 15 mld zł przez najbliższe 15 lat.

Należy oczekiwać, że lata 2007-2013 z pewnością przyniosą w Polsce wzrost liczby i skali inwestycji w ochronę środowiska. Rozwój inwestycji proekologicznych będą stymulowały dwa czynniki: pierwszy to obowiązki wynikające z wstąpienia Polski do UE, a drugi to unijne dotacje. Do współfinansowania projektów włączone zostaną krajowe środki publiczne, kredyty bankowe i środki własne inwestorów. Współfinansowaniem inwestycji realizowanych przez samorządy i przedsiębiorców zainteresowanych jest wiele banków działających na polskim rynku. Rola banków w przypadku finansowania inwestycji korzystających ze środków unijnych będzie polegała przede wszystkim na zapewnieniu źródeł zbilansowania kosztów inwestycji, ale także na udzielaniu kredytów pomostowych, ułatwiających utrzymanie płynności w realizacji inwestycji, także w przypadku, gdy wypłata środków UE nastąpi dopiero po całkowitym wykonaniu i rozliczeniu zadania inwestycyjnego (kredyty pomostowe równe są co do wysokości kwocie przyznanej dotacji). Banki oferują również inne instrumenty finansowe ułatwiające obsługę inwestycji (wydzielone rachunki bankowe, akredytywy, usługi zabezpieczające ryzyko kursowe i inne) stanowiąc tym samym niezbędne uzupełnienie dostępnych na rynku funduszy Unii Europejskiej oraz środków funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Sektor bankowy ma szansę znacznego zwiększenia swojej roli w obszarze finansowania przedsięwzięć proekologicznych. Aby jednak jego oferta była przyjęta przez przedsiębiorstwa, powinien aktywniej poszukiwać projektów i pomagać inwestorom w tzw. montażu finansowym, polegającym na identyfikacji dodatkowych źródeł wsparcia i profesjonalnym udziale w przygotowywaniu odpowiednich wniosków.

Literatura

1. *Edukacja dla zrównoważonego rozwoju*, red. Borys T., Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 2006.
2. Górka K., Poskrobko B., Radecki W., *Ochrona środowiska*, PWE, Warszawa 2001.
3. Jarocka E., *Finanse – przedsiębiorstw, systemu bankowego, budżetowego, ubezpieczeń*, Difin, Warszawa 2004.
4. Kożuch M., *Rynkowe źródła finansowania ochrony środowiska w Polsce*, „Zeszyty Naukowe AE”, Kraków 2004, nr 668.
5. Kryk B., *Współodpowiedzialność sektora bankowego za ochronę środowiska*, (w:) *Ekologiczny wymiar integracji z Unią Europejską*, Biblioteka „Ekonomia i Środowisko” 2001, nr 31.
6. Michalak P., *Analiza finansowania inwestycji termomodernizacyjnych za pomocą kredytów bankowych*, „Ciepłownictwo Ogrzewnictwo Wentylacja” 2006, nr 7-8.
7. *Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 maja 2002r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy Prawo bankowe*, Dz.U. 2002 nr 72 poz. 665.
8. *Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 lipca 2006r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy Prawo ochrony środowiska*, Dz.U. 2006 nr 129 poz. 902.
9. *Ochrona środowiska 1997*, GUS, Warszawa 1997.
10. *Ochrona środowiska 2003*, GUS, Warszawa 2003.
11. *Ochrona środowiska 2006*, GUS, Warszawa 2006.
12. Owsiak S., *Podstawy nauki finansów*, PWE, Warszawa 2002.
13. *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, red. Fiedor B., Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002.
14. *Raport Ekologiczny BOŚ S.A.*, 2006.
15. *Strategia rozwoju kraju 2007-2015*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.
16. *System finansowania ochrony środowiska w Polsce*, red. Famielec J., AE w Krakowie, Kraków 2005.

17. Śleszyński J., *Ekonomiczne problemy środowiska*, Agencja Wydawnicza Aries, Warszawa 2000.
18. Uchwała Sejmu RP z dnia 8 maja 2003r. w sprawie przyjęcia „Polityki ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010”, MP 2003, nr 33, poz. 433.
19. Ustawa z dnia 26 stycznia 2007r. o zmianie ustawy Prawo bankowe, Dz.U. 2007 nr 42 poz. 272.
20. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007r. o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2007, nr 88 poz. 587.
21. Wujec A., *Bank Ochrony Środowiska S.A.*, „Energia Gigawat” 2006 nr 5.
22. *Źródła i zasady finansowania ochrony środowiska w Polsce*. Informator, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 2005.